

УДК 811'243:316.77]:796-051

ТЕТЯНА ЧЕРНЮК

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв,

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Стикло характеризуються поняття «компетентність», «компетенція» та «іншомовна комунікативна компетентність». Показана необхідність формування і вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності в сукупності її складових. Визначено, що для забезпечення іншомовної підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту необхідно використовувати такі складові комунікативної компетентності: лінгвістичну, графічну, комунікативну, соціокультурну, навчальну, фахову та суб'єкту. Виявлено, що іншомовна комунікативна компетентність виступає лише інструментом, за допомогою якого професійна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту дасть змогу виконувати фахові завдання, які стоять перед ним.

***Ключові слова:** компетентність, компетенція, іншомовна комунікативна компетентність, складова комунікативної компетентності.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах, коли відбувається повне перетворення економічних, соціальних, політичних й суспільних відносин, необхідна модернізація змісту і структури професійної освіти відповідно до вимог суспільства і держави до рівня підготовки фахівців. Сьогодні перед вищими навчальними закладами стоїть задача виховати таку особистість, яка буде усвідомлювати і практично реалізовувати своє покликання і призначення в різних видах і сферах майбутньої діяльності.

З кожним роком сучасні вищі навчальні заклади збільшують свій соціалізуючий потенціал, розширюють перспективи для діалогу і співпраці з іншими сферами діяльності, а також виховують у студентів такі якості як самостійність, мобільність та конкурентоспроможність. Також сучасний студент, у зв'язку із розвитком міжнародних контактів, повинен володіти іноземною мовою у професійно-трудовій сфері на досить високому рівні.

Покращення якості іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців продиктовано необхідністю розробки нових підходів до навчання іноземним мовам в вищих навчальних закладах, розвитком компетентності, успішне засвоєння якої дозволить їм побудувати базу свого особистого та соціального життя з практичними навичками та вміннями реалізувати їх в професійній діяльності.

Проблема вдосконалення іншомовної підготовки майбутніх фахівців різного професійного спрямування у вищих навчальних закладах набула особливої актуальності й стала предметом багатьох наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. Такі науковці як: О. Бодальов, Ю. Ємельянов, Н. Кузьміна, С. Макаренко, В. Черевко та ін. вивчали психологічні аспекти формування комунікативної компетенції; В. Борщовецька, Ю. Пасов, Т. Симоненко, В. Бухбіндер, О. Тарнопольский та ін. досліджували дидактичні аспекти; Г. Архіпова, О. Павленко, А. Андрієнко, Н. Гез, Н. Чернова та ін. з'ясовували сутність і структуру іншомовної професійної комунікативної компетенції; Н. Бібік, А. Хуторський, О. Локшина, О. Пометун, О. Овчарук та ін. займалися впровадженням компетентнісного підходу в систему освіти.

Мета нашого дослідження полягає у розкритті сутності і структури іншомовної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. У педагогіці існують такі два поняття, як “компетентність” та “компетенція”. Слід розрізняти ці два поняття.

У словнику іншомовних слів ми можемо бачити наступні визначення даних термінів: “компетентність” – поінформованість, обізнаність, авторитетність, а “компетенція” – (від лат. *competentia*, від *compeo* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – це коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [4]. Відповідно, ми можемо зробити висновок, що термін «компетентність» є поняттям ширшим і більш загальним, ніж термін «компетенція».

В широкому розумінні, “компетентність” означає відповідність спеціаліста вимогам, які висуваються, встановленим критеріям та стандартам у відповідних областях діяльності та при вирішенні конкретного типу завдань; володіння необхідними активними знаннями, здатність впевнено домагатися результатів і володіти ситуацією. Компетентність включає необхідну суму знань, умінь та навичок, що визначають діяльність, спілкування та особистість спеціаліста [3].

Під компетентністю також розуміють рівень освіченості спеціаліста, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення виникаючих при цьому проблем і визначення особистісної позиції.

У сучасних дослідженнях комунікативну компетентність тлумачать як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус. Професійну компетентність майбутнього фахівця науковці розглядають як:

здатність здійснювати міжкультурне професійно-спрямоване спілкування, взаємодіяти з носіями іншої культури, беручи до уваги національні цінності, норми та уявлення; створювати позитивний настрій спілкування для комунікантів; вибирати комунікативно цілеспрямовані способи вербальної та невербальної поведінки на основі знань про науку і культуру інших народів [1];

результат затрачених зусиль, спрямованих на формування таких іншомовних знань і умінь, які відображають лінгвістичний, професійно-контекстуальний, психологічний, соціальний та ситуативний стан мови як засобу професійного спілкування та особистісного спілкування [2];

володіння індивідом необхідною сумою знань, умінь і навичок, що визначають ступінь сформованості його професійної діяльності, стилю професійного спілкування та його особистості як носія визначених цінностей, ідеалів і професійної свідомості [5].

Іншомовна комунікативна компетентність – здатність і готовність до іншомовного спілкування з носіями мови, сприйняття і розуміння партнерів, адекватного і своєчасного вираження своїх розумових намірів.

Отже, іншомовна комунікативна компетентність є інтегральною характеристикою професійної діяльності фахівця. Вона має такі підструктури:

діяльнису, яка включає в себе знання, уміння, навички і способи здійснення професійної діяльності;

комунікативну, яка включає в себе знання, уміння, навички й способи здійснення професійного спілкування.

Якщо компетентність характеризують знання, уміння, навички та способи організації спілкування, то компетенцію – здатність фахівця використовувати набуті знання й сформовані вміння.

Компетентність індивіда включає в себе наступні компоненти:

знання;

навички;

уміння;

професійно важливі якості;

досвід, який дозволяє негайно вирішувати завдання та проблеми, які виникають у процесі професійної діяльності.

Для забезпечення іншомовної підготовки майбутнього фахівця з фізичного культури і спорту, на нашу думку, необхідно використовувати наступні складові комунікативної компетентності:

Лінгвістична складова – це знання фонетичної, лексичної, граматичної та орфографічної системи іноземної мови, комбінаторних і варіативних можливостей вживання лексичних одиниць, комплекс знань, навичок і умінь, які забезпечують оволодіння мовними засобами, визначення комунікативного змісту розуміння окремих мовних одиниць, їхніх значень, форми і структури, зв'язків між ними, мовні знання і володіння певними правилами перетворення цих знань у процесі міжособистісної комунікації.

Ця складова охоплює чотири види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, письмо та говоріння.

В методиці викладання іноземних мов затвердилась позиція активного володіння мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності [8].

Мовленнєва діяльність є самостійним видом діяльності, засобом здійснення вербального спілкування як форми взаємодії людей. Вона визначається як об'єкт навчання, за посередництвом якої досягається ціль навчання – сформована комунікативна здатність реалізувати основні форми спілкування [7].

Мовленнєва діяльність – це засіб досягнення мети навчання іноземної мови – спілкування іноземною мовою.

Для здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності необхідним є формування мовних навичок і розвиток мовленнєвих умінь, що дозволяє студентам спілкуватися з викладачем і один з одним іноземною мовою.

У методичній літературі виділяють наступні види мовленнєвої діяльності: усні (аудіювання й говоріння) та письмові (читання й письмо).

Говоріння та письмо – це продуктивні (творчі) види мовленнєвої діяльності, які активно здійснюють повідомлення і стимулюють до читання та слухання.

Слухання та читання – це рецептивні (репродуктивні) види мовленнєвої діяльності, які здійснюють прийом і подальшу переробку мовного спілкування. Кожен вид мовленнєвої діяльності має свою специфіку і свої механізми, для кожного з них існують свої системи вправ і свої прийоми навчання.

Усі види мовленнєвої діяльності тісно пов'язані один з одним. Вони виступають компонентами єдиного цілого. Так, говоріння передбачає аудіювання, а аудіювання неможливе без говоріння, читання неможливе без письма.

Отже, для здійснення нормального мовного спілкування необхідно в однаковій мірі оволодіти всіма видами мовленнєвої діяльності. Викладач повинен враховувати специфіку того чи іншого виду мовленнєвої діяльності та застосовувати вправи і завдання відповідно до кожного з цих видів.

Графічна складова – це знання графічної системи текстів і письма, що охоплює два види мовленнєвої діяльності – письмо та читання, забезпечує сприйняття та розуміння графічної системи іноземної мови в читанні і адекватного відтворення його на письмі.

Комунікативна складова – це використання мовних знань, навичок, вмінь та здатність спілкування залежно від середовища, умов і потреб комунікації. Вона

полягає в здатності здійснювати усну і письмову комунікацію у конкретних умовах, відповідно до сфери і ситуацій професійного спілкування.

Метою навчання іноземної мови є формування у студентів комунікативної компетенції. Комунікативну компетенцію студента можна розглядати як здатність здійснювати мовленнєву діяльність через реалізацію комунікативної, мовленнєвої поведінки на основі фонологічних, лексико-граматичних, соціологічних і країнознавчих знань та навичок відповідно до різноманітних завдань і ситуацій спілкування [6].

Для розвитку комунікативних умінь необхідно створювати певні умови – це знання теми, володіння відповідним мовним матеріалом, розуміння ситуації та наявність стимулу для висловлювань. Матеріал для розвитку усного мовлення повинен засвоюватися до рівня повного автоматизму. Для досягнення цієї мети викладач повинен підготувати студентів до комунікації в реальних життєвих ситуаціях та навчити їх самостійно здобувати знання. Викладач іноземної мови повинен формувати у студентів вміння та навички іншомовного спілкування для отримання достатнього рівня комунікативної компетентності, щоб здійснювати спілкування в реальному житті та орієнтуватися у соціокультурних аспектах країни, мова якої вивчається.

На заняттях іноземної мови викладачу потрібно застосовувати особистісно-орієнтоване спілкування, створювати позитивну атмосферу для комунікацій, даючи можливість кожному студенту проявити себе та свої знання.

Соціокультурна складова – це знання іншої культури, соціальних і культурних особливостей в країні, мова якої вивчається, необхідних для здійснення міжособистісної взаємодії.

Значна роль в соціально-культурному формуванні особистості належить саме вищим навчальним закладам. Вищий навчальний заклад повинен формувати не тільки професійні навички у студентів, але й виховувати особистість.

Соціально-культурне формування особистості студента, як майбутнього фахівця в інформаційному співтоваристві, здійснюється переважно в процесі вироблення в нього стійких здібностей до комунікації з певним рівнем мовної компетенції.

В процесі соціально-культурного розвитку особистості викладачем виховується загальна і професійна культура майбутніх фахівців, розширюється їхній світогляд, виховується особисте ставлення до іншої культури в процесі опанування цієї культури, виховується у студентів культура спілкування, ціннісні орієнтації, почуття, емоції, позитивне ставлення до іноземної мови, культури народу, який розмовляє цією мовою.

Навчальна складова – це здатність до освіти та самоосвіти, самовдосконалення і задоволення пізнавальних інтересів у сфері іноземної мови.

Проблема формування вміння вчитися є актуальною в усіх вищих навчальних закладах України. Вона обумовлена зростанням потоку інформації, швидкою зміною та необхідністю сучасної людини оперативно опрацьовувати її. В таких умовах перед педагогами постає завдання зосереджувати увагу студентів на засвоєнні часто не пов'язаних між собою фактів, на самостійному відборі інформації, критичному її осмисленні та інших складових.

Фахова складова – це складова, що спрямована на використання іноземної мови для вирішення фахових завдань.

Суб'єктна складова – це здатність до рефлексії та саморефлексії у вирішенні професійних завдань.

Висновки. Отже, комунікативна компетентність має цілком чітку структуру, основними складовими якої є компетенції з різних точок зору, які характеризують і

дають в сукупності загальну, досить повну характеристику поняття "іншомовна комунікативна компетенція".

Також слід зазначити, що іншомовна комунікативна компетентність виступає лише інструментом, за допомогою якого професійна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту дасть змогу виконати фахові завдання, які будуть стояти перед ним. Важливо розуміти, що невід'ємним завданням є також формування професійної готовності фахівця з фізичної культури і спорту, де б кожна із дисциплін, що вивчається, була представлена в необхідній пропорції та інтегрально забезпечувала як фахову, так і іншомовну комунікативну компетентність. Інакше кажучи, ці два елементи повинні бути дуже тісно взаємопов'язаними.

Список використаних джерел

1. Андриенко А.С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза (на основе кредитно-модульной технологии обучения) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / А.С. Андриенко. – Ростов н/Д, 2007. – 282 с.
2. Клименко Е.В. Формирование иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущих финансистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е.В. Клименко. – Калуга, 2004. – 200 с.
3. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь / Г. М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: АСАДЕМА, 2003. – С. 62
4. Словник іншомовних слів – Головна редакція української радянської енциклопедії – Київ, 1977 – С. 347 – 665
5. Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.А. Сура. – Луганськ, 2005.
6. Федоренко Ю. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування // Рідна школа. – 2002. – 1(864). – С. 63-65.
7. Хом'як А. П. Мовленнєва діяльність як засіб вербального спілкування. / А. П. Хом'як, П. А. Кліш. // Науковий вісник. Серія : Педагогічні науки. – 2010. – №23. – С. 34–40.
8. Шаповал А.Н. Взаимосвязанное обучение лексическим навыкам устной речи и чтения: монография / А.Н. Шаповал. – Н. Новгород, 2000 – С.17

Стаття надійшла до редакції 04.03.2017 р.

ЧЕРНЮК Т.

Черноморський національний університет імені Петра Могили, г. Николаев, Україна

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТА ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ И СПОРТУ

В статье дана краткая характеристика понятий «компетентность», «компетенция» и «иноязычная коммуникативная компетентность». Показана необходимость формирования и совершенствования иноязычной коммуникативной компетентности в совокупности ее составляющих. Определено, что для обеспечения иноязычной подготовки будущего специалиста по физической культуре и спорту необходимо использовать следующие составляющие коммуникативной компетентности: лингвистическую, графическую, коммуникативную, социокультурную, учебную, профессиональную и субъектную. Выявлено, что иноязычная коммуникативная компетентность выступает лишь инструментом, с помощью которого профессиональная компетентность специалиста по физической культуре и спорту позволит выполнять профессиональные задачи, которые будут стоять перед ним.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, иноязычная коммуникативная компетентность, составляющая коммуникативной компетентности

TCHERNIUK T.

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

**THE SUBSTANCE AND STRUCTURE OF THE FOREIGN LANGUAGE
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE SPECIALIST IN PHYSICAL TRAINING
AND SPORTS**

The article gives a brief description of the concepts of "competence", "competency" and "foreign language communicative competence." It is pointed the necessity of formation and improvement of foreign language communicative competence in the combination of its components. It is determined that for foreign-language training of future specialist in physical training and sports you need to use the following components of communicative competence: linguistic, graphic, communicative, socio-cultural, educational, professional and subjective. It is revealed that foreign language communicative competence is performed only as a tool by which professional competence of specialist in physical training and sport will help to carry out professional tasks that will appear in the future.

Keywords: *competence, competency, foreign language communicative competence, communicative competence component*